

MEMÒRIA DE LA INTERVENCIÓ
ARQUEOLÒGICA AL CARRER
RIBADENEYRA 1-3
(Barcelona, Barcelonès)

CODI 120/14

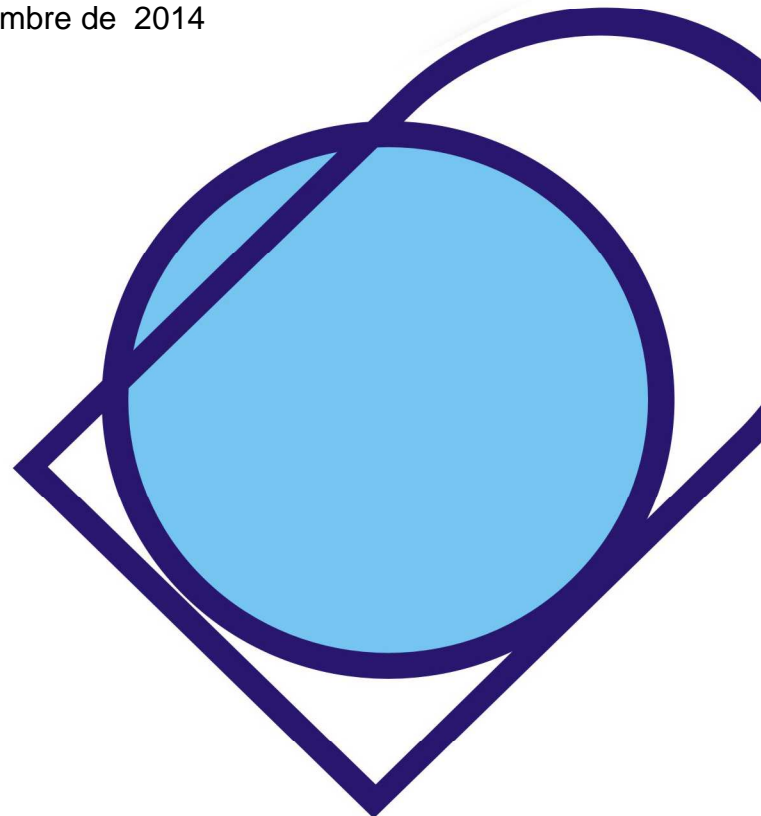
R/N 470 K121 NB 2014/1-11568

Dates de la intervenció: 4-6 de Novembre de 2014

Autor:

Daniel Alcubierre Gómez

Data de lliurament: Febrer de 2020



ÍNDIX

1. INTRODUCCIÓ	2
2. SITUACIÓ GEOGRÀFICA	3
3. ANTECEDENTS	5
4. METODOLOGIA	10
5. DESCRIPCIÓ DELS TREBALLS I RESULTATS OBTINGUTS.....	11
6. CONCLUSIONS	17
PLANIMETRIA.....	18
INVENTARI FOTOGRÀFIC	19

1. INTRODUCCIÓ

Aquesta memòria fa referència als treballs arqueològics realitzats al carrer Rivadeneyra 1-3 de Barcelona (Barcelonès). Aquest carrer es situa al districte de Ciutat Vella.

Els treballs es varen efectuar entre els dies 4 i 6 de novembre de 2014, sota la direcció de l'arqueòleg Daniel Alcubierre (CODEX- ARQUEOLOGIA I PATRIMONI), d'acord amb la resolució dictada pel Director General del Patrimoni Cultural de la Generalitat de Catalunya la qual autoritza la intervenció arqueològica.

Els treballs s'han dut a terme seguint les indicacions i sota la supervisió del Servei d'Arqueologia de l'Ajuntament de Barcelona.

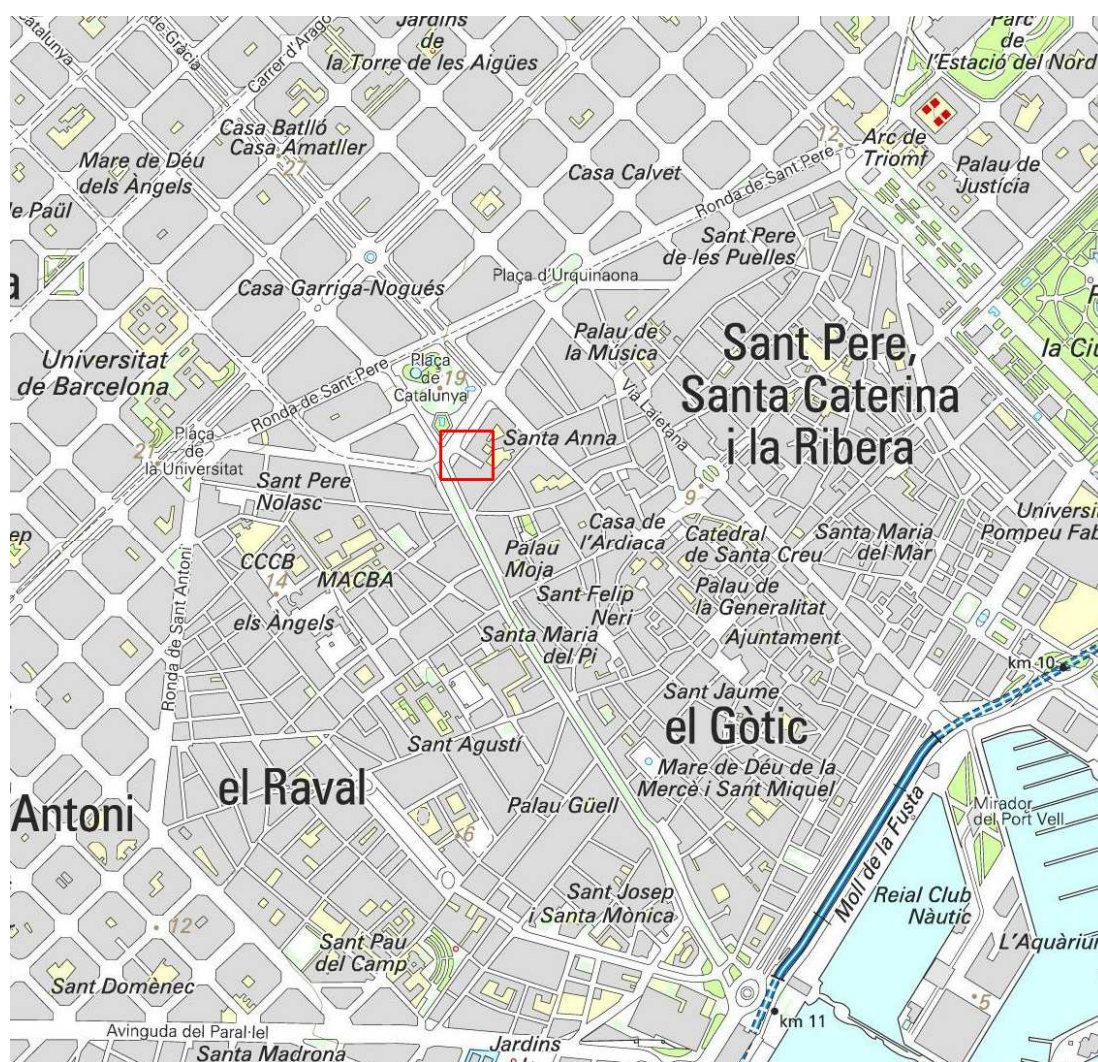
El motiu d'aquesta intervenció és la necessitat d'excavar una rasa per la instal·lació d'un nou cablejat de fibra òptica.

El codi d'intervenció del Servei d'Arqueologia 120/14, i en número d'expedient és R/N 470 K121 NB 2014/1-11568.

2. SITUACIÓ GEOGRÀFICA

Es tracta d'una zona de Ciutat Vella localitzada a tocar del nucli primigeni de Barcelona, un indret constituït, a la part superior, per terrenys quaternaris i, a la inferior, a una profunditat de 10 metres, per terrenys pliocènics

Les seves coordenades UTM ED50 són E(X): 430751,4m N(Y): 4582117,1m



Situació de la intervenció, al districte de Ciutat Vella.

Memòria de la intervenció arqueològica al carrer Rivadeneyra 1-3
(Barcelona, Barcelonès Novembre 2014) Codi 120/14



Detall de la ubicació de la intervenció i el traçat de rasa excavada.



Fotografia aèria de la zona on es va desenvolupar la intervenció.

3. ANTECEDENTS

L'indret afectat es troba dins una de les zones pertanyents al *suburbium* de la ciutat romana de Barcelona.

2. Es troba a prop del lloc de pas d'una important via de comunicació, ja des d'època romana.

3. El present projecte afectaria directament un tram de la muralla medieval (S. XIII-XIV) en el seu pas pel carrer de Rivadeneyra amb Plaça de Catalunya.

4. La Rambla separava el primer recinte emmurallat en època medieval del sector del Raval. La seva urbanització s'inicià al segle XVIII, quan era un camí i un torrent ocasional.

5. Muralla medieval (S.XIV)¹: L'any 1285, durant una confrontació amb França, el rei Pere II el Gran ordena fortificar urgentment Barcelona amb murs de tapia i torres de fusta, com es constata a la Crònica de Bernat Desclot, i on pretenia tancar tota la ciutat excepte per la part de mar. Un cop el conflicte bèl·lic decaigué, les tasques de fortificar degudament Barcelona recaigueren en el Consell de Cent, esdevenint en la gran primera obra pública de la qual es feia càrrec. El nou llenç defensiu inclouria alguns portals ja construïts (Boqueria, Portaferrixa o Jonqueres), i n'afegiria de nous com el del Portal Nou l'any 1295. Únicament la documentació escrita de principis del segle XIV permet constatar aquest nou perímetre: Rambla, plaça Catalunya, plaça Urquinaona, passeig de Sant Joan, carrer Trafalgar, Arc de Triomf i Parc de la Ciutadella.

¹ Carta Arqueològica de Barcelona (<http://cartaarqueologica.bcn.cat/3111>)

Les campanyes de fortificació de la segona meitat del segle XIV. Degut a un conflicte bèl·lic amb Castella, l'any 1357 el Consell de Cent decidí refermar i millorar les muralles de finals del XIII, i amb aquest objectiu adquirí tres pedreres a la muntanya de Montjuïc. Els treballs s'iniciaren als dos extrems del front marítim, Sant Daniel (Parc de la Ciutadella) i Sant Francesc, i a tocar del monestir de Santa Clara. Semblaria ser que els treballs de finals del segle XIII no van resoldre la defensa d'aquests punts, i fou necessària la seva fortificació urgent.

No fou fins el 1368 quan el Consell de Cent demana als ciutadans de Barcelona que col·laborin en la construcció dels nous recintes defensius, tot i que es va executar mitjançant la iniciativa privada, on l'excavació dels diversos trams del vall eren contractats per constructors privats. Els veïns del barri del Carme (el Raval) exigeixen que s'inclogui el seu barri dins de la zona emmurallada. Aquest barri, ja documentat durant el segle XII, va adquirí una gran notorietat durant el segle XIV, creixent a l'entorn del convent del Carme, del monestir de Natzaret i de l'hospital de Colom. Aquí es va reproduir el mateix model que l'acorregut al segle XIII: un tancament de les vies de comunicació amb possibles elements defensius (com el portal d'en Godai), que es configuraven resseguint els accidents geogràfics de la zona (rieres i torrents). Així el 1368 es comença a construir la muralla dita del Raval. La documentació escrita recuperada permet resseguir el seu traçat: del capdamunt de la Rambla, pujant per l'actual carrer Pelai, fins la plaça Universitat, i d'aquí discorria fins al carrer del Carme amb Riera Alta, creuant carrer Hospital, Cadena i Robador, per tornar a girar vers la Rambla, tot entregant-se a les dues torres del portal de la Boqueria.

Aquesta idea original fou modificada entre els anys 1372 i 1378, quan amb la modificació i ampliació de les Drassanes, comportà que el clos murat s'estengués fins a aquest zona, tot incloent aquest edifici, així com el monestir de Sant Pau del Camp i l'Hospital de Sant Llàtzer, fins anar a tancar amb el portal de Tallers. La construcció d'aquest tram de muralla i de les torres es perllongà durant tot el segle XV. Es tracta d'una muralla de pedra, amb tal·lus defensiu, i amb torres tant de planta circular o ultracircular

(carrer Pelai i carrer de les Flors), com de quadrades (Drassanes). Aquest canvi de tipologia constructiva permet diferenciar entre les construccions del segle XIV i inicis del XV al sector de Santa Madrona, on es buscà una mateixa integració amb les Drassanes del XIII, i amb la resta del conjunt, des de Sant Pau fins a la Rambla, que serien del segle XV. El tipus de parament també permet diferenciar el seu moment constructiu. Mentre que al sector annex a Drassanes s'empra un carreuó anàleg a la muralla del XIV, el parament de les restes del carrer Pelai estan fets amb pedra de fil i amb uns carreus més grans. Els carreus eren de pedra de Montjuïc, i la part exterior estava encintada. Al llarg del carrer Pelai diverses intervencions arqueològiques han permès documentar part del llenç que tancava el barri del Raval per aquest sector, des de l'actual Rambla fins a la plaça Universitat.

Durant el segle XVI La muralla de mar fou el tram escollit per construir els primers baluards. Les obres en aquest sector es van iniciar l'any 1358, però no fou fins a finals del segle XV quan es va decidí tancar en la seva totalitat aquest front. Segons les Rúbriques els treballs de fortificació de la façana marítima s'iniciaren el 1513 amb la construcció del baluard de llevant i continuaren l'any 1527 amb el baluard de Migdia, i el 1540 el de ponent, també anomenat de Sant Ramon o de la plaça del Vi. El baluard de la Drassana o de Santa Madrona es finalitzà l'any 1551. Finalment, entre el 1554 i el 1559 es va dur a terme la darrera gran obra en la muralla de la façana marítima: el portal de Mar. Amb aquesta construcció es donà per tancat la totalitat del perímetre de la ciutat.

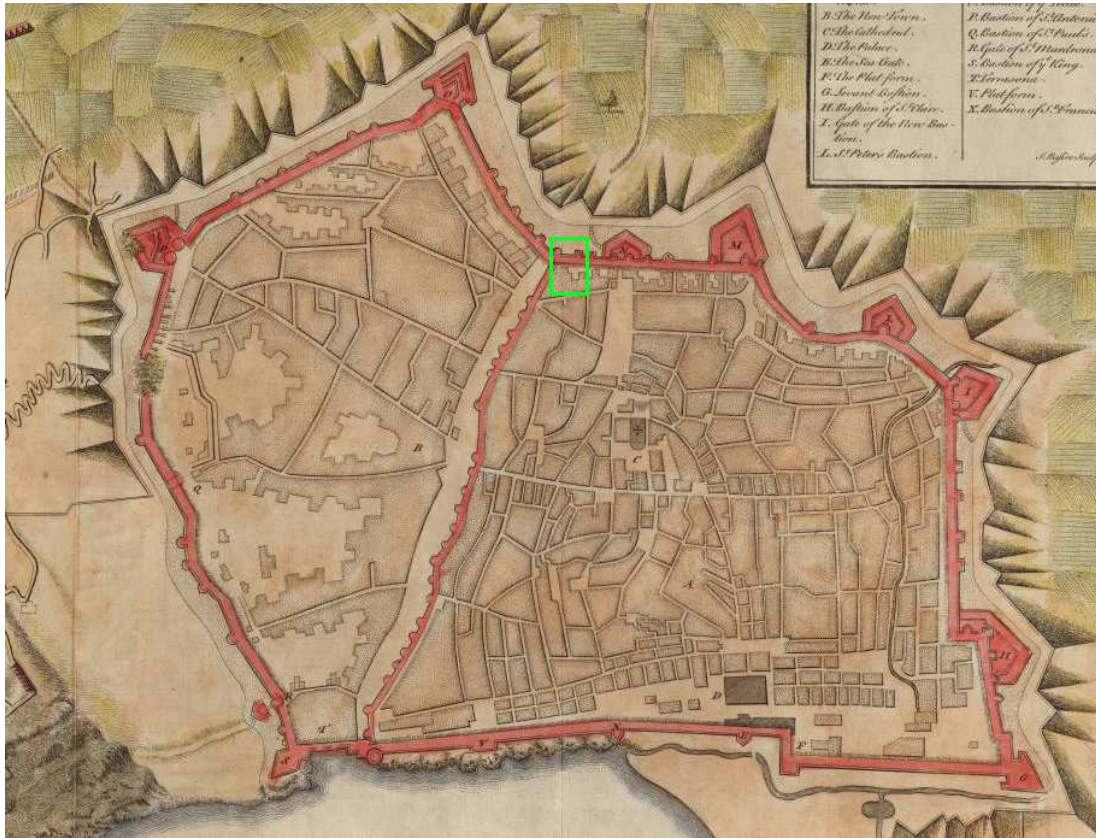
6. En una intervenció al número 62² del carrer Pelai, en el seu costat est, amb motiu de la construcció d'un ascensor d'accés als Ferrocarrils de la Generalitat, es van trobar restes associades a la muralla dels segles XIV-XV. En concret un tram de 2,40m de llarg de la pròpia muralla, a més d'un talús de pedra que presentava una alçada de 4,30 m. Aquest es va construir

² Carta Arqueològica de Barcelona (<http://cartaarqueologica.bcn.cat/631>)

independentment de la muralla, ja que s'adossava al seu parament exterior. Finalment es va documentar part d'una torre circular que va aparèixer a uns 0,20 m. de fondària respecte al sòl actual, amb una alçada conservada de 6,20m. Aquesta torre es va interpretar com una de les que guardaven l'entrada a la ciutat per la porta de Canaletes.

7. En un sondeig realitzat a la finca del carrer de Pelai núm. 583 es van documentar estructures des del segle XV.

8. L'any 2002 es dugué a terme una intervenció realitzada al carrer Fontanella i la Plaça de Catalunya, consistent en l'excavació de dues rases. La Rasa 1 es va iniciar a tocar del Portal de l'Àngel i va arribar fins a la cantonada amb La Rambla. Feia 1m. d'amplà i va assolir una profunditat que oscil·lava entre 1,10 i 1,50 m. al llarg de tota la rasa, tot i que en algun punt es va rebaixar el terreny fins a 2,50 m. aproximadament. La rasa 2 es va iniciar en la cantonada amb Via Laietana i va arribar fins el Portal de l'Àngel. Feia 0,80 m. d'amplà i va assolir una profunditat de 0,80 m. aproximadament al llarg de tota la rasa i no va donar cap tipus de resultat arqueològic. En canvi a la rasa 1, les restes documentades es van associar al recinte fortificat situat en el sector nord-oest de la ciutat. En concret, tenint en compte el mètode constructiu emprat i la seva ubicació, es van diferenciar dues fases constructives, la primera d'època medieval i, la segona, pertanyent al segle XVII. Pel que fa a l'època medieval es van identificar dos trams de murs que podrien correspondre a les restes de fonamentació de dues torres associades al llenç de muralla aixecada a mitjan del segle XIV i tradicionalment atribuïda a Jaume I. Del segle XVII es va identificar les restes d'un altre mur i d'una estructura amb un aparell constructiu molt sòlid i que es va identificar com a part del parament d'un dels baluards de la tercera línia de muralla, edificat després de la Guerra dels Segadors (1652), davant del portal de l'Àngel i molt similar al baluard del carrer Tallers, descobert a la Plaça Universitat.



Detall del planol de Barcelona:

[Plan of the city of Barcelona / for Mr. Tindal's Continuation of Mr. Rapin's History of England](#) ; I. Basire sculp de 1744, amb la zona on s'ha desenvolupat la intervenció destacada

4. METODOLOGIA

Les necessitats de l'obra requerien l'excavació d'una rasa de 70 metres de llarg per 0,40 metres d'ample, amb una fondària de 0,60 metres respecte al paviment preexistent. Aquesta rasa es disposava al costat sud del carrer, a un metre de la línia de façanes del mateix, i al arribar a la plaça de Catalunya girava vers el nord-est, en un tram de 20 metres. Al punt d'inflexió de la rasa es va excavar una arqueta de 60 per 100 cm, a la mateixa fondària que la rasa.

Els treballs es van dur a terme amb mitjans mecànics i manuals, per part d'operaris de l'empresa constructora, retirant la pavimentació contemporània del carrer i el rebliment de sauló sobre el que es disposava.

Els estrats que s'han trobat han estat enregistrats segons el mètode proposat per E.C. Harris. S'ha realitzat també la corresponent documentació fotogràfica i planimètrica.

5. DESCRIPCIÓ DELS TREBALLS I RESULTATS OBTINGUTS

Els treballs es van iniciar amb la retirada de la pavimentació contemporània del carrer, formada per panots sobre un suport de ciment, de 15 cm de gruix. Aquesta via presenta una acusada pendent de baixada cap al sud-est, amb unes cotes màximes entre 13,8 i 16,3 metres sobre el nivell del mar. Per sota d'aquesta pavimentació es va documentar un estrat contemporani de regularització, molt homogeni, format per sauló i sorres, que en alguns punts de la rasa cobria altres instal·lacions de serveis. La potència d'aquest rebliment era de 45 cm i en cap tram de la rasa es va arribar a esgotar ni documentar cap estrat previ. En el tram de la rasa obert al començament del carrer, a tocar de la Plaça de Catalunya, el rebliment de la rasa era format exclusivament per diferents anivellacions de formigó.

En cap punt de la rasa es van detectar estructures arqueològiques o estrats més antics que la regularització contemporània. Un cop excavada la rasa i disposats el serveis, aquesta es va reomplir amb sauló i es va repavimentar.



Vista general de la rasa excavada al carrer Rivadeneyra.



Detall d'un tram de rasa on apareixien serveis preexistents.



Detall on es pot veure la disposició del paviment actual sobre una regularització de sorres.



Vista de la arqueta excavada a la confluència del carrer Rivadeneyra i la Plaça Catalunya.



Detall del tram de rasa excavat a la Plaça de Catalunya, afectant únicament anivellacions contemporànies de formigo.



Detall del tram final de la rasa. Sota el reblliment de sauló es poden veure les proteccions del serveis elèctrics preexistents.

6. CONCLUSIONS

Tot i situar-se a una zona propera a un dels accessos de la muralla del s. XIV de Barcelona, els resultats de la intervenció al carrer Rivadeneyra han estat negatius, documentant-se únicament nivells contemporanis de regularització.

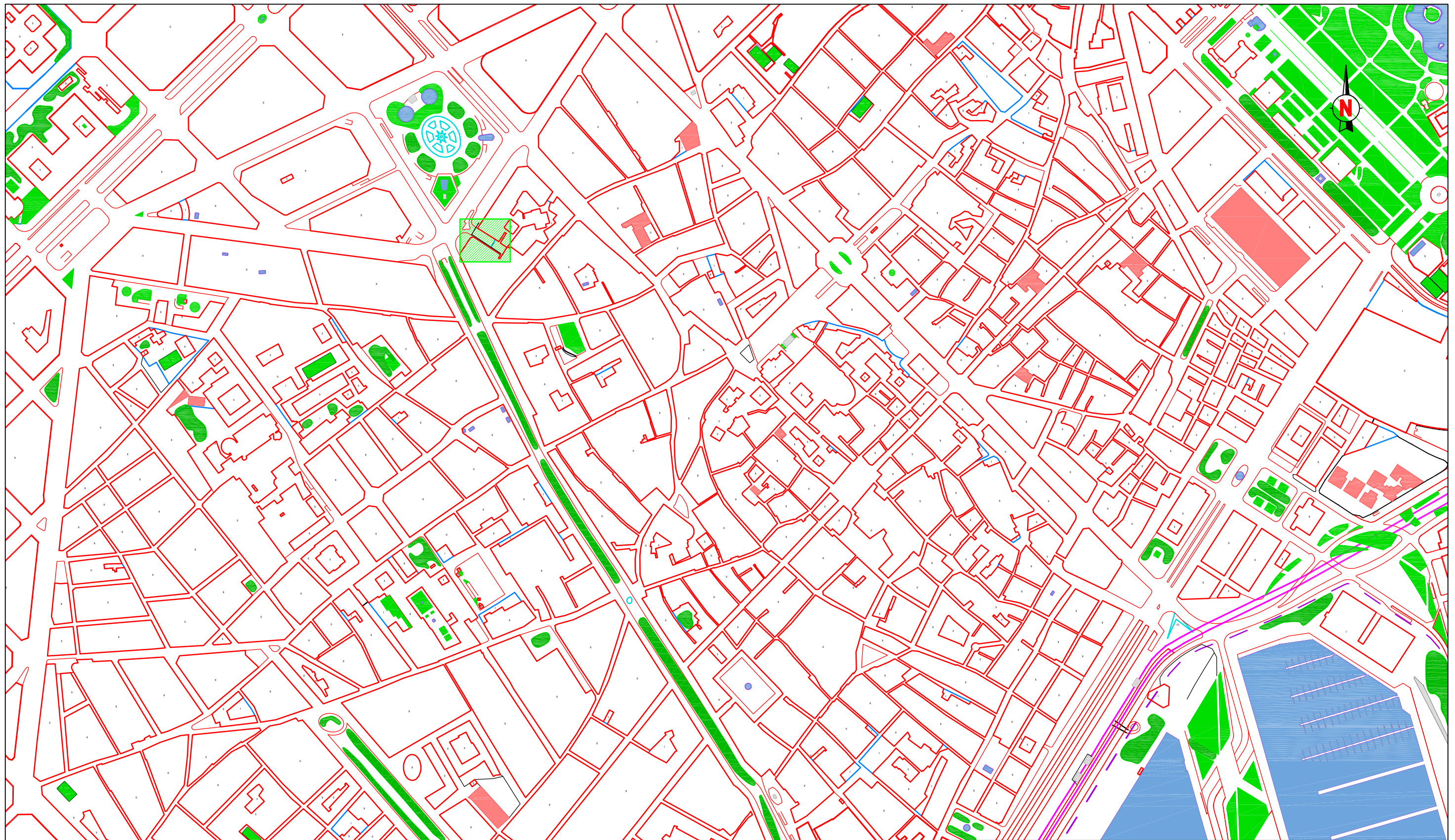
S'ha de tenir en compte però que donada la poca fondària assolida per la intervenció no es pot descartar la presència de restes constructives o estratigrafia arqueològica en la zona, pel que es recomana mantenir els controls arqueològics en futures intervencions en aquest espai.

INVENTARI FOTOGRÀFIC



Número	Descripció
1	Vista de l'arqueta de connexió al creuament del carrer Rivadeneyra i Plaça catalunya
2	Vista de la demolició del paviment del carrer Rivadeneyra
3	Detall dels serveis localitzats a la rasa del carrer Rivadeneyra
4	Detall de la rasa del carrer Rivadeneyra
5	Detall del perfil de la rasa del carrer Rivadeneyra
6	Detall de la rasa del carrer Rivadeneyra
7	Vista de la demolició del paviment a la vorera de Plaça Catalunya
8	Detall de la demolició del paviment a la vorera de Plaça Catalunya
9	Detall del tram final de la rasa a la vorera de Plaça Catalunya

PLANIMETRIA

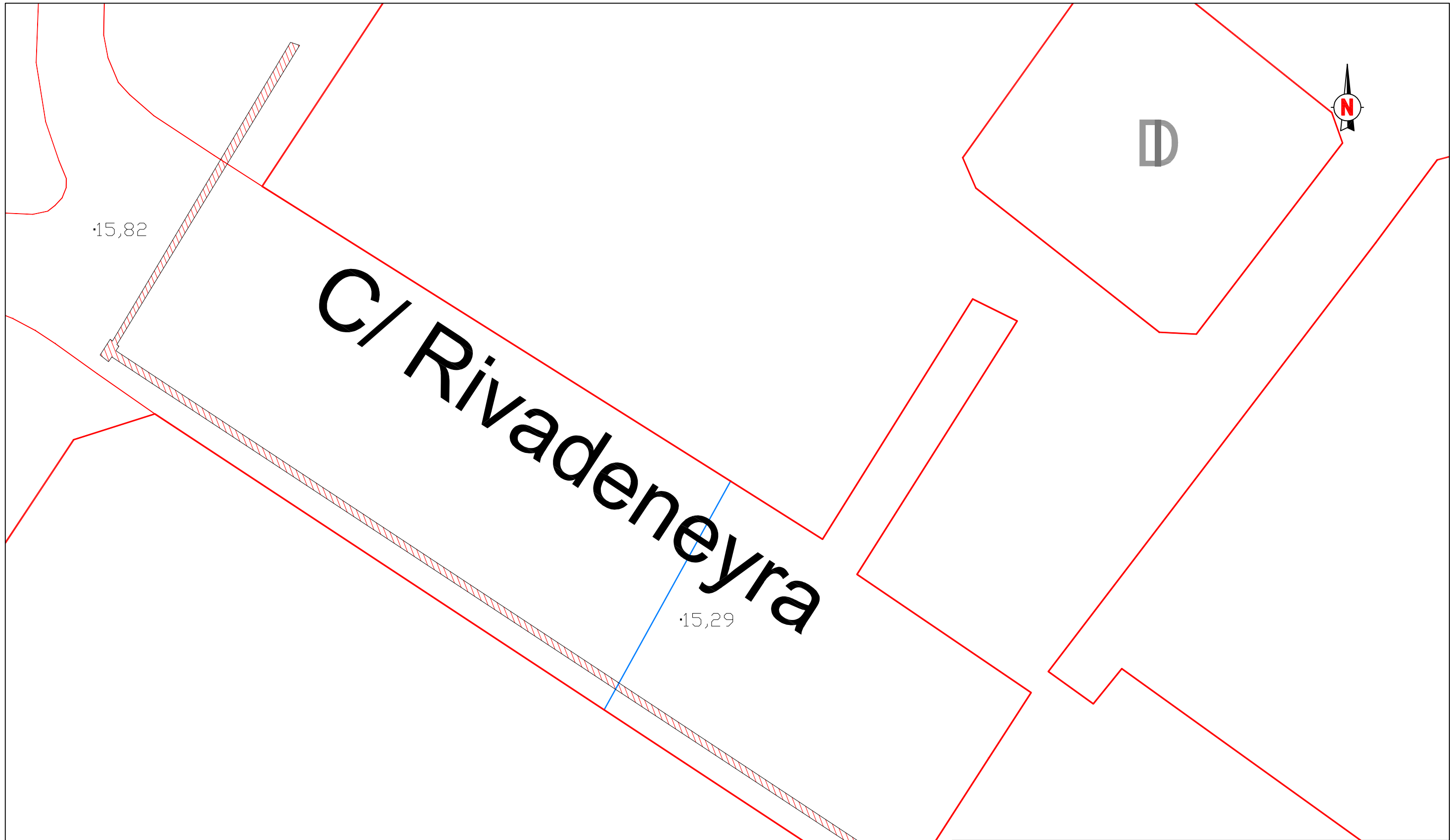
- 1.- Plànol de situació de la intervenció. Esc: S/E
- 2.- Plànol de situació i traçat de la rasa. Esc: 1:200



CARRER RIVADENEYRA 1-3
 BARCELONA (BARCELONÈS)

INTERVENCIÓ	Intervenció arqueològica al carrer Rivadeneyra 1-3. Codi 120/14
TÍTOL DEL PLÀNOL	Plànol de situació de la intervenció.
 <small>CARRER LLULL 57-59 08005 BARCELONA</small>	Autors: Daniel Alcubierre
	Direcció arqueològica: Daniel Alcubierre
DIN A3	Escala: S/E
	
Data: Novembre 2014	
Núm. 1	

T. 935531587 F. 935531588
 E-mail: codexbcn@codex.cat




C/ Rivadeneyra

15,82

15,29

CARRER RIVADENEYRA 1-3
 BARCELONA (BARCELONÈS)

INTERVENCIÓ	Intervenció arqueològica al carrer Rivadeneyra 1-3. Codi 120/14
TÍTOL DEL PLÀNOL	Plànol de situació i traçat de la rasa.
 <small>CARRER LLULL 57-59 08005 BARCELONA</small>	Autors: Daniel Alcubierre
	Direcció arqueològica: Daniel Alcubierre